

ГОЛАС РАДЗІМЫ

ВЫДАЕЦЦА З 1955 ГОДА ●

● NO. 37 (3541) ●

● ЧАЦВЕР, 28 ВЕРАСНЯ, 2017

ШТОТЫДНЁВІК “ГОЛАС РАДЗІМЫ” МОЖНА ЧЫТАЦЬ У ІНТЭРНЭЦЕ: WWW.GOLAS.BY

Цёплы дзень для Арцёмкі
Самы юны ўдзельнік Дня дружбы народаў Самарскай вобласці быў менавіта ад беларусаў **Стар. 2**

Знакамі памяці там — камяні
Стар. 3

Вяртанне пушчанскіх балот
Для чаго цяпер навукоўцы ставяць дамбы ў Белавежскай пушчы **Стар. 4**

ЯК СПРАВЫ, ДЫАСПАРА?

Мары з берагоў Балтыкі

У шматнацыянальнай палітры Клайпеды вылучаецца беларуская культура

Кацярына Мядзведская

У літоўскай Клайпедзе, дзе была нядаўна ў камандзіроўцы, подых Балтыйскага мора адчуваецца, як ні дзіўна, не толькі ў паветры — бадай што ў кожным лёсе тамтэйшых супляменнікаў.

З дзяцінства марыў пра мора ды марскія прыгоды кіраўнік суполкі “Крыніца” Мікалай Логвін. У пошуках рамантыкі з беларускай Ліды паехаў у Ленінград, сённяшні Санкт-Пецярбург, закончыў Дзяржаўную марскую акадэмію імя Макарава. А з 1982-га жыве ў Клайпедзе, куды ўпершыню прыехаў на вучэбную практыку. Там у яго выраслі два сыны і дачка, падростае ўнучка... Амаль трыццаць гадоў адпрацаваў на флоце, быў штурманам аднаго з гандлёвых суднаў. Цяпер — незалежны эксперт па пытаннях пашкоджанняў грузаў ды караблёў у партах Клайпеды, Ліепая, Вентспілса. Яшчэ Мікалай Логвін — ганаровы консул Беларусі ў тым прыморскім горадзе.

Маракоў-беларусаў у суполцы “Крыніца” шмат: Іван Шахрай, Уладзімір Беглік, Мікалай Бамбіза, Іван Стасевіч, Мікалай Казлоў, іншыя. А побач з імі — сур’ёзнымі, не надта гаваркімі — цягнуцца да беларускай грамады й жонкі, сяброўкі па жыцці. Людміла Шахрай, напрыклад, карэнная клайпедчанка, да суполкі далучылася за мужам-капітанам дальняга плавання, ураджэнцам Брэстчыны. З гадамі, прызнаецца, і беларускія стравы навучылася гатаваць, і песні спявае, і мову разумее, і традыцыі

Артысты ансамбля “Крыжачок” прывезлі ў Клайпеду танцы розных народаў

шануе. Родам з Клайпеды і актывістка суполкі Алёна Харкова, бацькі ж яе — з Беларусі. Вельмі суме, казала, па роднай вёсцы маці: Дубраўцы, што ў Кармянскім раёне Гомельшчыны. “Тае вёскі больш няма... — з жалем расказвае. — Жыхароў яе адсялілі пасля аварыі на Чарнобыльскай АЭС”. За прывітую любоў да Беларусі, прыроды, людзей удзячная бабулі з дзядулем: Ульяне і Барысу Мажэйкам. У апошні прыезд на Бацькаўшчыну, пад час экскурсіі ў Ліду—Бярозу—Мір—Мінск, купіла кнігу “Таямніцы

Мажэйкаўскай крэпасці”. Цяпер вывучае, ці звязана гісторыя цытадэлі з лёсам яе сям’і...

Пра паходжанне дзявочага прозвішча Брэль раскавала мне Зінаіда Плышэўская, былая радыстка ў Клайпедскім порце. Яна родам з невялікага горада Васілевічы, што ў Рэчыцкім раёне Гомельшчыны. “У нашы балоцістыя мясціны, кажучь, неяк прыехаў француз, які меў такое прозвішча, пабудаваў там завод, — расказвае. — То ад яго, відаць, і жыхароў мясцовых сталі

назваць Брэліямі”. Замужам Зінаіда Мікалаеўна была за мараком-беларусам Вячаславам Плышэўскім, які родам са Слоніма.

Падобныя жыццёвыя гісторыі таксама і ў іншых супляменніц — Марыі Каляды, Ірыны Мяльцоўскай, Алены Валачко, Алы Бамбізы... Прыходзіць у суполку й моладзь. Далучылася нават сям’я з суседняй Палангі, пабываўшы сёлета ў Клайпедзе на адкрыцці выставы, прысвечанай Якубу Коласу.

→ **Стар. 2**

ВЕСТКІ

Вітай беларусаў, Кітай!

Алесь Карлюкевіч

Новы Беларускі цэнтр адкрыецца ў Цяньцзіне

У Кітайскай Народнай Рэспубліцы працуе ўжо Цэнтр даследаванняў Беларусі: ён створаны ў Другім Пекінскім дзяржуніверсітэце замежных моў. Падобны цэнтр у бліжэйшы час будзе адкрыты і ў горадзе Цяньцзіне: у мясцовым універсітэце. А ён, дарэчы, з’яўляецца першым кітайскім універсітэтам, сярод выпускнікаў якога й знакаміты кітайскі паэт 1920-1930-х гадоў Сюй Чжымо. Літаральна месяц назад Выдавецкі дом “Звязда” выпусціў у свет зборнік вершаў Сюй Чжымо на кітайскай і беларускай мовах.

Праца па стварэнні Цэнтра даследаванняў Беларусі ў Цяньцзіне ўжо вядзецца. “Мы збіраемся актыўна дапамагаць станаўленню Цэнтра Беларусі ў старэйшым кітайскім універсітэце, — расказвае супрацоўніца Пасольства Рэспублікі Беларусь у Кітайскай Народнай Рэспубліцы Вераніка Цімкіна. — Цяпер з дапамогай Міністэрства інфармацыі Беларусі пачалі камплектаваць бібліятэку беларускай літаратуры для цэнтра. Ёсць яшчэ ідэя: паставіць у Цяньцзіне помнік Якубу Коласу альбо ягоны бюст. Спадзяёмся, што з часам у старэйшым кітайскім універсітэце з’явіцца сапраўдны асяродак беларускасці, створыцца месца, якое будзе паядноўваць усіх, каму цікавая наша краіна”.

Пра свае памкненні падтрымаць рознымі ініцыятывамі яшчэ адзін Цэнтр даследаванняў Беларусі ў Кітаі заявілі таксама Выдавецкі дом “Звязда” і Саюз пісьменнікаў Беларусі.

ПАДЗЕЯ

Святло праз стагодзі

Нататкі пра Міжнародны кангрэс “500 гадоў беларускага кнігадрукавання” і выставу “Францыск Скарына і яго эпоха”

Газета ўжо каратка паведамляла, што Міжнародны кангрэс “500 гадоў беларускага кнігадрукавання” прайшоў 14-15 верасня ў Нацыянальнай бібліятэцы Беларусі, быў зладжаны ёй сумесна з Міністэрствам культуры, праходзіў пад патранатам ЮНЭСКО. Мяркую, чытачам будзе цікава даведацца пра падзею больш падрабязна. У Мінск жа прыехалі як навукоўцы, так і вядучыя спецыялісты бібліятэк, музеяў, архіваў, выдавецтваў, адукацыйных і навукова-даслед-

чых устаноў з 24 краін. Цікаваць да кангрэса выказалі пісьменнікі ды кнігавыдаўцы, бібліяграфы і бібліятэкары, мастакі ды журналісты, прадстаўнікі розных хрысціянскіх канфесій.

Ва ўступным слове пра значэнне выдавецкай дзейнасці Францыска Скарыны ў еўрапейскім, славянскім і беларускім кантэксце гаварыў доктар філалагічных навук, членкарэспандэнт НАН Беларусі Аляксандр Лукашанец. Ён адзначаў: беларускае пісьменства мае працяглую традыцыю, а беларуская літаратурна-пісьмовая спадчына — гэта важная частка сусветнай культуры. Дарэчы, 15 верасня, у Дзень бібліятэк, святкавалася 95-годдзе Нацыянальнай

бібліятэкі Беларусі. У XXI стагоддзі яна пераўтварылася ў буйнейшы навукова-даследчы цэнтр, актыўна ўдзельнічае ў стварэнні адзінай інфраструктуры. Даследчыкі Скарынавай спадчыны з Польшчы, Чэхіі, Расіі, Беларусі, Латвіі на пасяджэннях у секцыях раскавалі пра свае знаходкі, абмеркавалі спрэчныя пытанні. Пра свае манаграфіі, даследаванні распаўялі кандыдат культуралогіі Алесь Суша і доктар гістарычных навук Георгі Галенчанка з Мінска, доктар філалагічных навук Юры Лабынцаў і кандыдат філалагічных навук Ларыса Шчавінская з Масквы, Зоя Ярашэвіч з Ольштына, іншыя навукоўцы.

Вось некаторыя з меркаванняў, што прагучалі на кангрэсе. “Францыск

Экспанаты з выставы

Скарына паўстае перад сучаснікамі як велічная асоба праз творы мастацтва: скульптуру, графіку, жывапіс. Ён звязвае беларускую культуру з заходнееўрапейскай традыцыяй, — пра тое нагадаў Алесь Суша. “Асобу першадрукара па гэты час акружаюць

гіпотэзы, загадкі, легенды. Не пацверджаныя дакументамі факты часам прызнаюцца за ісціну”, — канстатаваў Ігар Котаў з Чэхіі. “Чалавек кніжнай культуры, доктар лекарскіх навук, багаслоў і філосаф, садоўнік і батанік з’яднання ў асобе Францішка Скарыны. Але для хрысціянаў ён, у першую чаргу, перакладчык і выдавец Бібліі”, — падкрэсліў пастар царквы “Ян Прадвеснік” Антоні Бокун.

Прадстаўнік Лонданскай Скарынаўскай бібліятэкі айцец Сергій распавёў пра лёс асобнікаў кніг, якія там знаходзяцца. Прафесар БДУ, доктар навук Вячаслаў Рагойша прааналізаваў малітвааслоўны вершаваны стыль тэкстаў Францыска Скарыны. → **Стар. 3**

ТРАДЫЦЫ

Цёплы дзень для Арцёмкі

Самы юны ўдзельнік Дня дружбы народаў Самарскай вобласці быў менавіта ад беларусаў

Мікалай Бойка

Дружба і нацыянальная згода — гэта, мабыць, адзін з найважнейшых фактараў сацыяльнай стабільнасці ў шматнацыянальным грамадстве. Пэўна, таму 27 красавіка 2011 года ААН на 65-й сесіі Генеральнай асамблеі прыняла рашэнне: штогод 30 ліпеня адзначаць Міжнародны Дзень дружбы. Ды й многія вядомыя асобы прыходзяць да высновы: калі сябраваць не навучымся, то вымрам. Да прыкладу, амерыканскі пісьменнік-фантаст Айзек Азімаў у адным са зваротаў да чытачоў сцвярджаў: “Гісторыя дасягнула пункту, калі чалавецтву больш не дазваляецца варагаваць. Людзі на Зямлі павінны сябраваць...”. А між тым гэта наш суайчыннік: ён нарадзіўся 2 студзеня 1920 года ў мястэчку Пятровічы Клімавіцкага раёна Магілёўскай вобласці. За сяброўства ды згоду і беларусы ў Самарскай вобласці, якія штогод адзначаюць Дзень дружбы народаў. 17 верасня такое свята праходзіла ўжо трэці раз на пляцоўцы ЭкаГрада “Волгарь” — гэта жылы раён паблізу гістарычнага цэнтра Самары.

Якраз там, дарэчы, і ствараецца этнакультурны комплекс “Нацыянальная деревня”, у складзе якога будзе і Беларускае падворак. З ходам работ на аб’екце знаёмліліся беларусы вобласці, наведлі таксама ялінку, якую пасадзілі ў верасні 2013-га на алеі Дружбы. Падраства: верхавіну ўжо рукой не дастаць! Жартавалі беларусы, што — працавітая, старанная. А для нашых супляменнікаў, як вядома, важная рыса яшчэ й гасціннасць, таму

прышлі яны на свята у Беларускаю хату з вялікім святочным караваем Дружбы. Змайстравала-спякла такі чуд прыхільніца нашай культуры і сапраўдны сябар беларусаў самарскай зямлі Ірана Шаміева, актывістка суполкі “Ліга азербайджанцаў Самарскай вобласці”. “А на сваім выставачным стэндзе мы зрабілі акцэнт на юбілейных датах Бацькаўшчыны: 950 гадоў горадгерою Мінску, 135-я ўгодкі Якуба Коласа і Янкі Купалы, 500-годдзе беларускага кнігадрукавання”, — гаворыць Ірына Глуская, прэзідэнт суполкі “Руска-Беларускае Братэрства 2000”.

Ветлівай гаспадыняй Беларускай хаты была Аксана Уладзіміраўна Шындзіна, шчырая прыхільніца беларускай культуры. Дапамагалі ёй маладзейшыя Крысціна Сухачэўская і Паліна Мешчараква. У тэатралізаваным шматнацыянальным нумары Беларускаю культуру прадстаўлялі чацвёрта дзяўчат: Юльяна Буташава, Даша Кільдзярава, Даша Трасцяцкая і Лізавета Паўлава. А на галоўнай святочнай сцэне выступілі вядомы беларускі вакальны ансамбль “Каданс”: беларускія песні выконваліся з арыгінальнай нацыянальнай харэаграфіяй. Ужо традыцыйна быў і карагод Дружбы, у якім паўдзельнічалі беларускія творчыя калектывы “Вдохновение”, “Серпантін” і “Ровесник”.

Дзень Дружбы народаў — асаблівае свята для жыхароў рэгіёна. Пра тое казаў губернатар Самарскай вобласці Мікалай Мяркушкін. Ён падкрэсліў, што ў такім фармаце свята праводзіцца

Арцёмка з мамай

Беларусы сустракаюць гасцей караваем

толькі ў Самары, а ўвогуле ў вобласці жывуць прадстаўнікі 157 нацыянальнасцяў.

Кульмінацыяй свята стала ўшанаванне актывістаў нацыянальна-культурных аб’яднанняў. Заслужаныя ўзнагароды атрымалі дзве беларускі. Падзяка губернатара і каштоўны падарунак былі ўручаны Юліі Аляксандраўне Цяплянскай, кіраўніцы моладзевага аддзялення САГА “Руска-Беларускае Братэрства 2000”, а таксама Іне Ігараўне Сухачэўскай, мастацкай кіраўніцы гурта “Каданс”.

Але хто ж такі Арцёмка, якому таксама вельмі спадабалася на свяце? Гэты малы беларусік — сын Юліі Цяплянскай ды Георгія

Курмакова, актывістаў суполкі “Руска-Беларускае Братэрства 2000”. Карані ягоных родзічаў па маме — з Магілёўшчыны ды Брэста. Усім сваім выглядам на свяце ўсмешлівы хлопчык сведчыў: як добра, калі ёсць на зямлі мір і згода, калі побач мама й тата, іншыя вясёлыя й радасныя людзі. То расці вялікім, Арцёмка-беларус!

Цяпер нашы супляменнікі з Самары рыхтуюць маштабны XIII Абласны беларускі дзіцяча-юнацкі конкурс-фэстываль мастацтваў “Беларусь — мая песня!”. Чым хочучь здзівіць — пакуль сакрэт, але можна не сумнявацца: свята будзе прыгожым, гучным і таксама шматнацыянальным.

ЯК СПРАВЫ, ДЫЯСПАРА?

Мары з берагоў Балтыкі

(Заканчэнне. Пачатак на стар. 1)

Я ж прыехала ў горад на свята, калі адзначалі Дзень нацыянальнай культуры. Шматлюдна было ля беларускага стэнда ў Горадзе майстроў. Многія цікавіліся сувенірамі з саломкі ды шкла, іншыя куплялі прадукты — зефір, цукеркі, квас, чыпсы, з задавальненнем частаваліся драпікамі, згатаванымі ветлівымі гаспадынямі беларускай суполкі.

За шэсць гадоў, што існуе фестываль, кірмаш майстроў ладзіўся ўпершыню. На ім традыцыйныя вырабы, нацыянальныя стравы, сувеніры прадстаўлялі розныя этнасуполкі горада. “Сёлета мы абышліся сваімі сіламі, — казаў Мікалай Логвін. — А ў наступным годзе запусцім і майстроў з Беларусі”. Пад час фэсту падпісана дамова аб супрацоўніцтве паміж беларускай суполкай у Клайпедзе “Крыніца” і кампаніяй “Мінскторгнешинвест”. Спецыяльна дзеля таго з Вільнюса, дзе праходзіў вялікі

Кірмаш народаў свету, прыехаў прадстаўнік арганізацыі Руслан Ніфіцеў.

А на адкрытай пляцоўцы ў скверы “Дане” выступалі творчыя калектывы нацыянальна-культурных аб’яднанняў Клайпеды. Беларускае песні ды танцы прадстаўлялі гурт “Купалінка” і дзіцячы ансамбль “Верасок”, прычым Валянціна Снігур — абодвух кіраўніца. Казала, што гурты не так даўно абнавіліся, значна памаладзелі. У “Купалінку” з ахвотай ідуць як беларускі, так і карэнныя клайпедчанкі. Нават беларуская мова не падаецца ім цяжкаю. Найменшай у “Вераску” Маргарыце ўсяго тры гады, але ёй добра спяваецца па-беларуску. Сама ж Валянціна задумваецца пра праезд у Беларусь, “але гэта пакуль толькі мары: да пенсіі трэба працаваць...”. Яе адзіная дачка Дар’я закончыла Брэсцкі дзяржуніверсітэт і засталася там працаваць, замуж збіраецца...

Запрошаным гасцем з Беларусі быў народны ансамбль танца Беларускага дзяржаўнага ўніверсітэта “Крыжачок”. Артысты прывезлі ў Клайпеду не толькі беларускі, але і яўрэйскі, малдаўскі, рускі, цыганскі, украінскі танцы. Парадавалі глядачоў як майстэрствам, так і шыкоўнымі касцюмамі, адметнымі для кожнага нумара. Кіраўнік ансамбля Ігар Музалейскі адзначаў: “У клайпедскім свяце ўдзельнічаем другі раз. Падабаецца арганізацыя, прыём. Дый шмат карыснага пераймаем: артысты развучваюць танцы розных народаў. А ў каго, як не ў прадстаўнікоў дыяспар, можна таму павучыцца, падгледзець адметныя рыхі? Тут завязваюцца й новыя знаёмствы, ёсць нават прапановы аб гастролях”.

Прыемна было сустрэць на свяце і Вольгу Антоненку, дырэктарку Рэспубліканскага цэнтра нацыянальных культур Беларусі. Адпачываючы ў Паланзе, яна

3 Клайпедскага порта пачынаюцца многія шляхі

зачынула на клайпедскі фэст. Разам з Мікалаем Логвіным казала са сцэны вітальнае слова ўдзельнікам і гасцям свята. А пасля падзялілася й планами: “Толькі завяршыўся Фэст мастацтваў беларусаў свету, а мы ўжо рыхтуем адкрыццё Фэстывалу нацыянальных культур. У фармаце якога, дарэчы, будуць перамены: вялікім сумесным канцэртам лепшых творчых гуртоў нацыянальна-культурных аб’яднанняў Беларусі

ТРАДЫЦЫ

Памятаюць Зоську Верас

Іван Іванаў

125-я ўгодкі вядомай беларускай пісьменніцы адзначаюць і ва Украіне

Сябар нашай рэдакцыі пісьменнік Сяргей Панізьнік нагадаў нам пра чарговыя ўгодкі Зоські Верас. Нарадзілася ж яна 30 верасня 1892 года ва Украіне: у мястэчку Мяджыбаз (цяпер — пасёлак гарадскога тыпу ў Лятычаўскім раёне, Хмяльніцкай вобласці). Дарэчы, да 120-х угодкаў мы змясцілі тэкст пра культурную дзяячку — а яна ж сябрывала з Максімам Багдановічам ды іншымі пісьменнікамі, выдавала часопісы для дзяцей і пчалароў. І была ў ліку заснавальнікаў Таварыства беларускай культуры ў Літве. Тэкст “Кветка з роднай нівы” (ГР, 4.10.2012) лёгка знасці праз інтэрнэт. Адтуль можна даведацца, што Зоська Верас — псеўданім Людвікі Сівіцкай. Нарадзілася ж яна ва Украіне, калі там служыў афіцэрам у царскай арміі бацька яе, Антон Сівіцкі. Ён быў родам з Гродна, маці ж вучылася ў Кракаве, валодала замежнымі мовамі.

Выхоўвалася Людвіка ў беларусым духу: штолета праводзіла ў дзедавым фальварку Альхоўнікі (цяпер Сакольскі павет, Беластоцкае ваяводства), наведвала дзядоў у Гродне. Разам з бацькам аб’ездзіла Гродзеншчыну: бачыла вёскі, старажытныя замчышчы, ён вазіў дачку на Каложу, катаў па Нёмане. А дома прасіў Людвіку апісаць іх вандроўкі. Антон Сівіцкі збіраў хатнюю бібліятэку, знаёміў дачку з творамі розных пісьменнікаў. Так і ўздаваў у душы дзяўчынкі любоў да беларускай зямлі, яе прыроды, роднай мовы й літаратуры.

Сяргей Панізьнік паведаміў нам, што і сябры з Украіны рыхтуюцца святкаваць 125-я ўгодкі Зоські Верас. Да яго звярнуўся пісьменнік Васіль Гарбацюк, дырэктар Хмяльніцкага абласнога літаратурнага музея, з просьбай даслаць неабходныя матэрыялы: як для правядзення вечарыны памяці, так і для стварэння асобнай “фондовай зборкі в музеі”.

будзем не адкрываць, а завяршаць адборачныя туры”.

Хораша адзначалі Дзень нацыянальных культур у Клайпедзе. Паспрыяла святочнаму настрою й цёплае, сонечнае надвор’е. Пляшчотнае, спакойнае было й мора. Відаць, сама прырода дзякавала жыхарам горада за мір ды згоду: што шануюць-паважаюць тых, хто побач, берагуць і пашыраюць традыцыі сяброўства.

ПОВЯЗЬ ЧАСОЎ

Знакамі памяці там — камяні

Амаль сто памятных знакаў усталявана ў Беларусі на месцах масавых пахаванняў яўрэяў, што загінулі ў гады Вялікай Айчыннай вайны

Іван Ждановіч

Пэўна, многія чулі, ведаюць, што Беларусь — краіна шматнацыянальная: на зямлі нашай жыўць прадстаўнікі больш чым 140 нацыянальнасцяў, 26 канфесій. Прычым прадстаўнікі шэрагу народаў — літоўцы, палякі, рускія, украінцы, татары, яўрэі — стагоддзямі. Таму й маюць поўнае права называць Беларусь зямлёю сваіх продкаў. А ці можа быць інакш, напрыклад, у яўрэяў, якім яшчэ ў 1388 годзе Вялікі князь Вітаўт выдаў прывілей на пасяленне ў шэрагу гарадоў Вялікага Княства Літоўскага, у тым ліку й Берасці (цяпер Брэст). Яўрэі тады атрымалі тут прытулак ад ганенняў і пагромаў у Цэнтральнай Еўропе, а ў ВКЛ — магчымасць больш інтэнсіўна развіваць гандаль і рамёствы. Паступова, крок за крокам на беларускай зямлі вучыліся жыць у ладзе-згодзе прадстаўнікі розных канфесій, нацыянальнасцяў.

Летась напрыканцы года ў нашай газеце быў надрукаваны артыкул “Умеем жыць у згодзе” (ГР, 30.11.2016). Яго аўтарка Яўгенія Яфімава, старшыня праўлення Салігорскага яўрэйскага грамадскага аб’яднання, дзялілася меркаваннямі наконт таго, што паважлівае стаўленне да грамадзян іншай нацыянальнасці на дзяржаўным узроўні — гэта адна з галоўных прычын захавання міру й згоды паміж усімі народамі Беларусі: “Я б нават сказала: мы маем справу з такім феноменам, як Аб’яднаныя Нацыі Беларусі”. Далей прыводзіўся прыклад таго, як у раёне шануюць памяць пра яўрэяў, расстраляных у гады Вялікай Айчыннай вайны — там устаноўлены два новыя помнікі ў вёсцы Пагост замест старых, яшчэ з 1944 года. Прычым адна з ініцыятарак аднаўлення помнікаў — мясцовая жыхарка, заслужаная настаўніца Беларусі Людміла Іванаўна Дзялендзік. Гэта яна, сведка трагедыі, прасіла актывістаў яўрэйскай суполкі прыкласці ўсе намаганні, каб яшчэ пры яе жыцці ў Пагосце з’явіліся новыя помнікі, бо сярод расстраляных былі й яе школьныя сябры. Дома ж

УЛАДЗІ АРЦЕЕВА

У Пагосце памятаюць пра ахвяраў мінулай вайны

Людміла Іванаўна зберагае здымкі аднакласнікаў, з якімі разам у 1941-м закончыла восьмы клас.

Сёлета Яўгенія Яфімава напісала нам, у працяг тэмы, пра важныя сустрэчы ў Салігорскім раёне, скінула спасылкі на публікацыю пра тое ў мясцовай прэсе, інтэрнэце. Аўтарка Уладзі Арцеева ўзяла эпіграфам для тэкста знакамітыя развагі з Бібліі пра тое, што ўсяму ў гэтым свеце — свой час, а загаловак такі: “Время собирать камни”. Як вядома, у гады Вялікай Айчыннай на тэрыторыі Беларусі загінулі сотні тысячы яўрэяў, па розных ацэнках — ад 400 да 900 тысяч чалавек. І Камісія па ўвекавечанні памяці ахвяр, піша аўтарка, з 90-х гадоў займаецца вышукам месцаў пахаванняў, аднаўленнем і ўстаноўкай помнікаў у Беларусі. Пры падтрымцы Камісіі тут устаноўлена 99 памятных знакаў, сёлета плануецца ўсталяваць яшчэ два помнікі: у горадзе Калінкавічы ды ў вёсцы Агароднікі.

Як ужо ведаюць нашы чытачы з публікацыі Яўгеніі Яфімавай, у Салігорскім раёне памяць ахвяр фашызму ўшанаваная (адноўлены помнікі) у тым ліку й дзякуючы дапамозе грамадскага Дабрачыннага фонду імя Саймана Марка Лазаруса (Вялікабрытанія). Уладзі Арцеева

ўдакладняе, што Фонд з 2004 года пералічвае сродкі на ўстаноўку памятных знакаў у Беларусі — так ушаноўваецца памяць ахвяраў Халакоста. І вось мінулым летам у раён прыездзілі прадстаўнікі грамадскага фонду, Саюза беларускіх яўрэйскіх грамадскіх аб’яднанняў, а таксама галоўны равін Рэспубліканскага аб’яднання прагрэсіўнага іудаізму. А сустрэлася дэлегацыя гасцей і прадстаўнікі Салігорскага райвыканкама, жыхары вёскі на месцы, дзе адноўлены помнікі. У знак памяці былі ўскладзены не кветкі, а камяні: так прынята ў яўрэйскай традыцыі. Вытокі рытуалу — даўнія. Паводле адной з версій, такія камяні напамінаюць пра разбураны даўным-даўно іўдзейскі храм. У іншай версіі камяні выступаюць як кандэнсатары энергіі, таму калі кладзеш каменьчык на магілу, то, лічыцца, пакідаеш часцінку самога сябе, сваю любоў і памяць пра чалавека. Пасля рытуалу ўскладання камяняў малітву з просьбаю пра міласэрнасць да Усявышняга і да чалавечых сэрцаў прачытаў галоўны равін Рэспубліканскага аб’яднання прагрэсіўнага іудаізму Рыгор Абрамовіч. А каардынатар Саюза беларускіх яўрэйскіх грамадскіх аб’яднанняў і абшчын Ігар Краверскі

расказаў, як у Беларусі ўшаноўваецца памяць пра загінулых у вайну яўрэяў. Гаворачы пра новыя помнікі ў Пагосце, ён удакладніў, што на адным памятным знаку было ўказана, што пад ім пахавана 285 чалавек. А на падставе архіўных дакументаў было ўстаноўлена, што расстраляна 440 чалавек — так і чытаем на помніку.

Прадстаўнікі райвыканкама, старшыня Чыжэвіцкага сельвыканкама Галіна Бань, госці з Мінска ды замежжа наведалі адну са сведкаў даўніх падзей: Людмілу Іванаўну Дзялендзік. Яна дзялілася горкімі ўспамінамі, казала, што заўсёды хацела бачыць помнікі адноўленымі, бо сярод загінулых былі яе аднакласнікі, сябры, суседзі. Прадстаўнікі фонду запэўнілі: прадоўжаць пошукі, будучы і надалей праводзіць працу па аднаўленні месцаў пахаванняў. Госці ацанілі цёплы прыём, які аказала ім мясцовая ўлада, выказалі падзяку раённаму кіраўніцтву за разуменне, падтрымку ўсіх ініцыятыў і пачынанняў.

Яшчэ адно “прывітанне” нам ад Яўгеніі Яфімавай — таксама на тэму беларуска-яўрэйскага сяброўства: яна даслала спасылку на інтэрнэт-рэсурс “Электронный Солигорск”. Там змешчаны тэкст Алесі Белай “Праведнікі из Домановичей. Как семья

из Солигорского района спасла от фашистов еврейскую девушку”. Пазней публікацыю паўтарыў інтэрнэт-рэсурс tut.by Гэта хвалюючы аповед пра вясковую сям’ю Ганны Хаміцэвіч, дзякуючы якой прадоўжылася нітачка жыцця. У тэксце прыведзены сведчанні таго, як дружна жылі беларусы ды яўрэі раней, ды й цяпер такія традыцыі — прадаўжаюцца.

Пацікавіліся мы й горадам Калінкавічы, які згадваецца вышэй. Высветлілі: райцэнтр пры аўтатрасе Брэст—Гомель раней быў яўрэйскім мястэчкам. Паводле перапісу 1897 года жылі там выключна яўрэі: 1341 душа. На пачатку вайны большасць яўрэйскага насельніцтва была эвакуявана, калі ж акупанты занялі мясцовасць, то ўсіх астатніх сагналі ў гета, потым расстралялі пры чыгунцы. Туды ж, да глыбокага рову, прывезлі, потым забілі таксама й шмат яўрэяў з акупаваных краін Заходняй Еўропы. Памятны знак там быў устаноўлены пасля вайны, а ў 1991-м — новы помнік ахвярам Халакоста ўзведзены на сродкі калінкавічан, што жывуць у розных краінах. З 2007 года ў горадзе працуе яўрэйская суполка “Ахдут”.

Прыязджаюць у Беларусь, на зямлю продкаў, яўрэі-нашчадкі з многіх краін. І ў падтрымку, развіццё кантактаў з 14 па 24 жніўня іўдзейскае рэлігійнае аб’яднанне ў Беларусі ды Акадэмічная супольнасць “Самбаціён” з Ізраіля ладзілі творчую экспедыцыю “Падарожжа да пачатку”. Праходзіла яна па месцах яўрэйскай гісторыі Беларусі, вывучаліся духоўныя сувязі беларускага і яўрэйскага народаў. А за больш чым 600-гадовую гісторыю іх утварылася шмат. Можна гаварыць пра велізарны ўклад ураджэнцаў Беларусі ў развіццё яўрэйскай цывілізацыі, стварэнне энцыклапедыі, даведнікі, базы дадзеных, мемарыялы... У экспедыцыі паўдзельнічалі маладыя гісторыкі, мастакі ды музыкі з Беларусі, Ізраіля, Расіі ды Украіны. Па выніках экспедыцыі 23 жніўня ў мінскім Палацы культуры ветэранаў прайшоў заключны фестываль — з вернісажам ды музычна-літаратурнай праграмай.

ПАДЗЕЯ

Святло праз стагоддзі

(Заканчэнне. Пачатак на стар. 1)

Дацэнт кафедры з Магілёўскага дзяржуніверсітэта Алена Башаркіна вивучала педагогічныя ідэі ў творах асветніка, падкрэсліла: важна выкарыстоўваць іх у працы з моладзю. Вобраз нацыянальнага героя, напрыклад, можа быць сёння запатрабаваным. Як і вобраз асобы да-сканалай, мудрай, адукаванай. Скарына канцэнтруе ўвагу на значнасці кнігі як крыніцы ведаў і душэўнага спакою. Першадрукар сведчыць пра патрэбу жыць адпаведна закону даброты, міласэрнасці.

Мацвей Вячорэк з Польшчы, Ясна Малешыч са Славеніі, Вераніка Косаван з Малдовы ўзялі ўдзел у Міжнародным круглым stole “Дакументальная спадчына ў Цэнтральна-еўрапейскім рэгіёне”.

У першы ж дзень працы кангрэса ў Нацыянальнай бібліятэцы было і ўрачыстае адкрыццё выставы “Францыск Скарына і яго эпоха” — на яе запрасіў гасцей дырэктар, доктар педагогічных навук, прафесар Раман Матульскі. У адкрыцці экспазіцыі паўдзельнічалі Мітрапаліт Мінска-Магілёўскі арцыбіскуп Тадэвуш Кандрусевіч, Апостальскі Нунцый у Беларусі арцыбіскуп Габар Пінтэр і прадстаўнікі Катэдральнага капітула ў Мінску. Выставу наведалі прадстаўнікі дыпкорпуса, ганаровыя госці, прадстаўнікі духавенства, даследчыкі, навукоўцы, пастаянныя чытачы бібліятэкі.

У светлым прасторным памяшканні на шклянках паліцах размешчана 61 кніга — усе яны выйшлі са скарынаўскіх варштатаў у Празе й

Вільні. Тыя скарбы перадалі для часовага экспанавання архівы й бібліятэкі Расіі, Польшчы, Германіі ды іншых краін. Прадстаўлены й еўрапейскія бібліяныя выданні з Германіі, Італіі, старадрукі з Францыі ды Швейцарыі канца XV стагоддзя — папярэднікі Скарынавых кніг. Цэнтральнае месца на выставе займае Біблія, выдадзеная ў Празе ў 1517 годзе. Можна паглядзець друкарскае абсталяванне тых часоў, нават адціснуць некалькі аркушаў з тэкстамі й гравюрамі, пабачыць сучасную паліграфічную тэхніку. Выстава, дарэчы, будзе працаваць да канца года.

Падводзячы вынікі працы кангрэса, Алесь Суша казаў: “Найбольш плённымі былі тры пасяджэнні секцыі “Францыск Скарына: асоба, дзейнасць, спадчына”, там

ЭЛА ОЛІНА

Удзельнікі кангрэса ў Нацыянальнай бібліятэцы

прагучалі разнастайныя выступленні спецыялістаў. Даследчыкі агучвалі найважнейшыя праблемы скарыназнаўства. Глыбокія навуковыя даклады прагучалі пра захаванне скарынаўскіх збораў у Расіі, Украіне, Чэхіі”.

Міжнародны кангрэс “500 гадоў

беларускага кнігадрукавання” стаў святам, якое паяднала скарыназнаўцаў з розных краін і ўсіх, хто шануе духоўную спадчыну першадрукара, цэніць Слова, Кнігу, Веды.

Эла Оліна, сябра Таварыства беларускай мовы імя Францыска Скарыны

НАВАКОЛЛЕ

Вяртанне пушчанскіх балот

Для чаго цяпер навукоўцы ставяць дамбы ў Белавежскай пушчы

Іна Ганчаровіч

У галоўным нацыянальным парку краіны ўжо некалькі гадоў рэалізуецца маштабны праект: зноў забалочваюць раней асушаныя балоты. Навошта? Пра тое мы гаварылі з каардынатарам праграмы ў падтрымку запаведнасці Белавежскай пушчы Віктарам Фянчуком.

Пра важнасць балот у розных экасістэмах можна разважаць доўга. І беларусы тое ўжо ведаюць з уласнага досведу жыцця: як вядома, раней балоты займалі ў нас каля 12,5% тэрыторыі краіны. Аднак пасля ўсесаюзнай меліярацыі 60-х гадоў іх плошчы ў Беларусі скараціліся на дзве траціны. Балоты асушвалі, здавалася б, пад добрыя мэты: каб здабываць торф, вырошчваюць на іх ураджай, забудоўваюць... Таму й мала хто задумваўся пра наступствы. Ды ў прыродзе ж нічога лішняга не бывае. І балоты — патрэбныя! Вынікі неабдуманай барацьбы з імі выявіліся ў XXI стагоддзі, стварыўшы новыя праблемы, якія цяпер навукоўцы спрабуюць «разруліць», і дзеля таго выбудоўваюць мадэлі новых, паважлівых адносін з дрывгой, балотамі. У тым ліку і ў Белавежскай пушчы.

Паўторнае забалочванне раней асушаных балот не выпадкова ідзе ў пушчы: гэта ж унікальны аб'ект, эталон прыроды, прызнаны ва ўсім свеце. На жаль, і там асушальная меліярацыя пакінула след: асушана было 20 тысяч пушчанскіх гектараў. А што ў выніку? «Асушэнне балот прывяло да рэзкага падзення ўзроўню грунтовых вод, — гаворыць Віктар Фянчук. — Першымі ж адчулі недахоп вады дрэвы з павярхоўнай каранёвай сістэмай. Сур'ёзна паслабілі дрэвастоі, таму

Такія дамбы ўзводзяцца ў Белавежскай пушчы

іх спачатку атакавалі розныя жукі-кузуркі, потым дрэвы пачалі гінуць, а ў 2000-х пачалася новая барацьба: ужо з сухастоем».

Навуковец нагадвае, што ў пушчы гадамі чысцілі лес, думаючы, што гэта ёй на карысць. Але, як аказалася, і мёртвае дрэва для лесу таксама патрэбнае: «Навуковыя дадзеныя, атрыманыя ў Белавежскай пушчы, выразна паказваюць, што аднаўленне ў яе не трах дуба, клёну і многіх іншых відаў дрэў магчыма толькі там, дзе лесам не кіруюць. Калі на зямлі ляжаць сухія дрэвы, то яны не даюць аленям пашкодзіць падросць». Сур'ёзныя праблемы дае і «абязводжанасць», таму «здароўе» пушчы апынулася ў прамой залежнасці ад жыцця балот.

Праграма па аднаўленні гідралагічнага рэжыму пушчы рэалізуецца Нацыянальным паркам «Белавежская пушча», грамадскай арганізацыяй «Ахова птушак

Бацькаўшчыны» і Франкфурцкім заалагічным таварыствам. Праект стартаваў чатыры гады таму. «Работы вядуцца па трох асноўных напрамках: асушаныя балоты, натуральныя балоты, парушаныя меліярацыяй ды вадацёкі ўнутры лесу, — тлумачыць Віктар. — Выкананы работы на трох аб'ектах лясной меліярацыі (Барушчычы, Плянта, Саломенка), на Дзікім Нікоры — найбуйнейшым асушаным балоце пушчы. Яно нізіннае, у самым цэнтры запаведніка. Асушылі ў 1950-х, і яно больш нагадвала поле. А Дзікі Нікор — адзінае ў Беларусі месца натуральнага вырастання піхты белай. Цяпер там збудавана звыш сотні глухіх перамычак-дамбаў, якія й забяспечаць уздым узроўню грунтовых вод да паверхні — стварацца перадумовы для аднаўлення балота». Гэта, дарэчы, і дом для найрэдкай цяпер птушкі: вяртлявай чаротаўкі. Ды ранейшым аазісам жыцця Дзікі Нікор

стане, калі адновіцца экасістэма, гадоў праз 30-35. Хоць ужо вясной 2017-га супрацоўнікі пушчы фіксавалі ўздым узроўню грунтовых вод.

Засяроджае ўвагу Віктар і на балоце Дзікім — унікальным, старажытным, як і сама пушча: яго ўзрост — больш за 6 тысяч гадоў. Гэта адкрытае нізіннае балоце, падобныя экасістэмы практычна зніклі ў Еўропе. Там гняздуецца рэдкія ў ёй вяртлявая чаротаўка і вялікі падворлік. Балоце — на водападзеле Балтыйскага і Чарнаморскага басейнаў, прычым у цэнтральнай частцы балоце бяруць пачатак рэчкі Нараў і Ясельда. І менавіта балоце Дзікае падсілкоўвае водамі ўсю Белавежскую пушчу.

Шмат працы ў пушчы і ў гэтым сезоне: пачаты работы па аднаўленні гідралагічнага рэжыму рэчкі Саломенкі, паўторным забалачэнні нізіннага балоце Попелева. Прычым каб аднавіць гідралагічны рэжым

Віктар Фянчук

рэчкі, яе вырашылі вярнуць у былое рэчышча — будуючы плаціны, якіх спатрэбіцца яшчэ больш за 15. Прычым, паколькі зона запаведная, то работы вядуцца ўручную.

Праект па аднаўленні гідралагічнага рэжыму пушчы не завершаны. Па словах Віктара Фянчука, вучоныя праз пэўны час гатовы ўбачыць станоўчыя эфекты ад забалочвання: будуць вяртацца на балоты птушкі, жывёлы й расліны. І паколькі Белавежская пушча сёння — гэта своеасаблівы эталон прыродаахоўнай дзейнасці, то і ўвага да яе адпаведная. Між тым у пушчы шмат праблем, бо яе тэрыторыя ў мінулым усё ж зведла розныя трансфармацыі, таму на роўні з прызнаннем значнасці Пушчы, варта прызнаць і яе далікатнасць. «Раней нам здавалася: што б мы з ёй ні рабілі, яна вытрымае ўсё, — разважае Віктар. — Але за 600 гадоў жыцця ў яе «запечнік» назбіралася столькі гістарычнага грузу, што яна з цяжкасцю нясе той багаж. Мы вельмі спадзяемся, што працы па аднаўленні воднага рэжыму пушчы дапамогуць пушчы хоць трохі вярнуцца ва ўмовы яе «маладосці». Сёння ж і ўявіць не магу, якой наша пушча стане яшчэ праз 600 гадоў. Напэўна, яна будзе іншай. Але я дакладна ведаю: шмат што залежыць ад нас з вамі ды ад тых магчымасцяў, якія мы пушчы дадзім сёння».

ВАНДРОЎКІ

Госці з Ліепай

Ініцыятар цікавых паездак у Беларусь для падлеткаў і педагогаў з Латвіі — беларуская суполка «Мара»

Вандроўнікі заўсёды адкрываюць для сябе нешта новае. Так было й 8-10 верасня, калі навучэнцы й педагогі Ліепайскай 3-й асноўнай школы, мясцовага дзяржтэхнікума й прадстаўнікі Беларускай суполкі «Мара» гасцявалі ў Мінску. Запрашэнне мы атрымалі з Мінскага дзяржаўнага палаца дзяцей і моладзі. Знаёмліся з дзейнасцю як Палаца, так і з працай Нацыянальнай бібліятэкі, з навучальным працэсам у 73-й сярэдняй школе, адной з лепшых у сталіцы. Чаму бібліятэку й школу наведвалі? Бо сёлета ў Беларусі — Год навукі, а шлях у навуку, як вядома, са школы пачынаецца, і бібліятэка — важны аб'ект на шляху да ведаў.

Яшчэ ў нас былі экскурсіі ў Беларускі дзяржаўны музей гісторыі Вялікай Айчыннай вайны, Мінскі планетарый, аглядная экскурсія па горадзе. Адна з яркіх для нас падзей — святкаванне 950-годдзя Мінска. Працавалі выставы-кірмашы, на ад-

крытай сцэне выступалі Прэзідэнцкі аркестр Беларусі ды вядомыя артысты, а вечарам — святочны салют. Мы пабачылі, як беларускіх дзяцей і падлеткаў выхоўваюць патрыётамі, якія шырокія магчымасці ў іх для развіцця талентаў. Здрава было, калі ў школе вучні, вітаючы нас, выканалі гімн Беларусі, потым цікава распавялі пра экспазіцыю школьнага Музея баювой славы імя Міна Шмырова. І ў Палацы дзяцей і моладзі мы даведаліся шмат цікавага: працуе там больш за 800 гуртоў і студый.

У фінале нашых мінскіх дзён было свята ў Палацы да пачатку навучальнага года пад назвай «Добры дзень, Палац!». На ўрачыстасці сябар праўлення Ліепайскай беларускай суполкі «Мара» Жанна Буйніцкая ад імя ўдзельнікаў праекта падзякавала беларускім сябрам за душэўны прыём, выказала надзею на далейшае супрацоўніцтва.

Ініцыявала праект «Латвія і Беларусь. Насустрэч адзін аднаму-4» якрэз суполка «Мара», кіруе ім Жанна Буйніцкая. Сродкі на рэалізацыю пра-

Беларусы з Ліепай пабывалі ў Мінску

екта — як з Ліепайскай гарадской думы, так і з нашай «Мары». Праект праходзіць чацвёрты год. Пачынаецца ў красавіку: выходзім на суботнік, прыбіраем тэрыторыі, вуліцы Ліепай. У маі падключаем у праект «Ліепайскія сляды ў Латвіі!». Кожны этап-год праекта праходзіць пад тэмай года, абвешчанай у Беларусі. Быў Год культуры — арыентаваліся на культурныя імпрэзы, у Год гасціннасці сябры «Мары», навучэнцы школ і тэхнікума ездзілі ў Беларусь і прымалі

ў Ліепай беларускіх гасцей. А ў Год навукі мы наведваем рэгіянальную крыміналістычную лабараторыю ў Ліепай (крыміналістыка ж таксама навука...), Ліепайскі дзяржтэхнікум, Ліепайскі навуковы цэнтр, наведалі ўжо Латвійскую нацыянальную бібліятэку ў Рызе. Ёсць «выхад» і на Беларусь. Летась была паездка ў Гомель. Матэрыялы пра тое, дарэчы, ёсць у інтэрнэце, у тым ліку й на сайце нашай суполкі «Мара» <http://maraby.lv>
Анжэла Фаміна, г. Ліепая

ВЕСТКІ

Чытаць, гуляць і маляваць

Конкурс дзіцячых малюнкаў на асфальце ў Віцебску прысвячаўся 500-годдзю беларускага кнігадрукавання

Святочная дата — гэта і магчымасць заахвочваць да чытання, працы з кнігай дзяцей. Таму супрацоўнікі Віцебскага раённага гістарычна-краязнаўчага музея правялі для малодшых школьнікаў конкурс малюнкаў на асфальце «Свет кнігі — свет дзяцінства». Ранкам усіх ахвочых мы падзялілі на каманды. Быў і лабірынт, і мноства загадак і конкурсаў. А на конкурс малюнка кожны ўдзельнік атрымаў свой нумар. Мы ж падрыхтавалі пляцоўкі на асфальце, каб дзецям зручна было маляваць любімых кніжных герояў.

Паўгадзіны творчай працы... Малявалі дзеці ў асноўным Калабка, Бураціна, Дзюймавачку... Журы ацэньвала арыгінальнасць, ідэю і каляровае рашэнне кампазіцыі. Аўтары лепшых работ былі ўзнагароджаны.

Анастасія Пішчулава, г. Віцебск